



**Валентина МОРОЗ**  
кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри мовної підготовки  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ

УДК 811. 161

### ГОСТИННА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ХРИСТІЯНСЬКИЙ ДУХОВНИЙ ФЕНОМЕН

*У статті розглянуто поняття гостинності як соціокультурного і духовного феноменів. Звернено увагу на асиметричну модель гостинної комунікації, засоби її реалізації в біблійному дискурсі. Визначено теологічний підхід як основний. Проаналізовано християнську гостинність як найголовнішу морально-етичну проблему.*

**Ключові слова:** гостинна комунікація, християнська гостинність, асиметрична модель, біблійний дискурс, релігійна модель, теологічний підхід.

**Постановка проблеми.** Питанням гостинної комунікації присвячено праці І. Канта, Ж. Деррида, Е. Левінаса. У їхніх філософських дослідженнях гостинність розглядається як асиметрична модель, побудована на стосунках між гостем і господарем. Тлумачення слова *гостинність* передбачає створення двох можливих моделей ситуації гостинного прийому. Перша включає такі елементи, як суб'єкт дії (господар, який зустрічає і пригортає), об'єкт (відвідувач, гість), предикат – зустріч і пригортання, компонент бажання приймати гостей, готовність робити добро тощо. Друга – це релігійна модель гостинної комунікації, яка виявляється у шанобливому ставленні чи до простих людей, чи до людей знатного роду, чи до Божих посланців.

**Актуальність дослідження.** Для створення моделі гостинності розглядаються філософські джерела, в яких представлено дефініцію поняття як результат наукової інтерпретації. У філософських роздумах про гостинність знаходять відображення її різні характеристики, визначаються важливі пріоритети: цінності, джерела виникнення. Не викликає сумніву той факт, що поняття гостинності актуальне в усі часи для всіх культур, оскільки поєднане з традиціями і звичаями народів. Особливої ваги й актуальності натеper набуває проблема дослідження гостинної комунікації як соціокультурного і духовного феноменів, окреслення підходів до її аналізу.

**Мета статті** – проаналізувати феномени вияву гостинної комунікації, розглянути її асиметричну модель, визначити можливості застосування методу симетрії / асиметрії в науковій парадигмі.

**Виклад основного матеріалу.** Християнська гостинність – це феномен глибокої любові до Бога, пошани і віри. Автори Старого Завіту розкривають її значення в епізодах гостинності Авраама та Лота, Ревеки і Лавана, настановах і заповідях Господа («П'ятикнижжя» Мойсееве, розділи «Буття», «Повторення Закону»). У Книзі Ісуса Навина християнська гостинність розкриває такі морально-етичні основи, як правдивість, вірність, щедрість, ввічливість, вдячність.

Релігійна модель гостинної комунікації виявляється у шанобливому ставленні до Бога і представлена компонентами: гості – *Господь, три мужі* й господар *Авраам*. Правобічна позиція поширена дієслівними одиницями з обставинними компонентами

сидів при вході, побіг назустріч, вклонився до землі: *І постав перед ним Господь у діброві Мамре, коли він сидів при вході до шатра, в пору спеки полудневої* [Буття: 18: 1]; *Він підніс очі свої, глянув, і ось, три мужі стояли навпроти нього. Забачивши, він побіг їм назустріч від шатра, і вклонився до землі* [Буття: 18: 2]. Стилїстичної виразності біблійному тесту надають компоненти з часовою семантикою: *пора спеки полудневої*.

Феномени вияву гостинної комунікації представлені: 1) у звертанні до Бога; 2) у проханні до Нього; 3) у вираженні вірності Йому Авраама: *І сказав: Господе! Я благаю тебе: Якщо я маю милість перед очима Твоїми, не пройди повз служника Твого* [Буття: 18: 3]; 4) в гостинному прийомі: *То нехай принесуть трохи води, я благаю вас, хай принесуть: Помиють ноги ваші; і спочиньте під оцим деревом* [Буття: 18: 4]; 5) у способі пригощання: *А я принесу хліба, щоб ви підживили серця ваші* [Буття: 18: 5]; *І поспішив Авраам у шатро до Сарри, і сказав: Мерцій заміси три сати кращого борошна і зроби прїсні хлібини* [Буття: 18: 6]; *І побіг Авраам до череди і вибрав молоденьке й тлусте телятко, і дав юнакові, і той поспішив упорати його* [Буття: 18: 7]; *І взяв масла й молока, і телятко приготовлене, і поставив перед ними; а сам стояв біля них під деревом. І вони їли* [Буття: 18: 8].

Наступна релігійна модель репрезентована компонентами: гості – *два Ангели* і господар *Лот*: *І прийшли два Ангели до Содому увечері, а Лот сидів біля брами Содому і побачив їх, і підвівся, щоб зустріти їх, і вклонився лицем до землі* [Буття: 19: 1]. Другий компонент увиразнюється градаційними дієсловами на позначення руху, які поєднуються сурядним сполучником і. Компонентами гостинного прийому в будинку Лота (служника Божого) є привітання, прохання, запрошення, перепочинок, ночівля, пригощання, продовження мандрівки: *І сказав: Володарі мої! Я благаю вас, ось зараз завітайте в дім служника вашого, і ночуйте, і помийте ноги ваші, і підведетеся вранці, і продовжите мандрівку свою* [Буття: 19: 2]; *А він вельми наполягав, і вони зайшли до нього в дім. Він пригостив їх і спїк прїсні хліби; і вони їли* [Буття: 19: 3].

Серед християнських духовних цінностей *гостинність* виокремлюється як найвища морально-етична категорія. Її основу складають глибока любов, віра, милосердя. Асиметрична модель з компонентів 1) *Лот – господар, Два Ангели – гості* і 2) *содомляни, від молодого до старого, увесь народ* і *Лот* розкривається в її семантичній структурі і виявляється:

1) у ворожнечі між опозиційними силами: *І викликали Лота, і говорили йому: Де люди, які прийшли до тебе на ніч? Виведи їх до нас, ми спізнаємо їх* [Буття: 19: 5];

2) у гостинності як особливій формі захисту і честі гостей: *Лот вийшов до них і замкнув за собою двері* [Буття: 19: 6]. *І сказав: Брати, не чинить зла* [Буття: 19: 7]; *Ось, у мене дві доньки, котрі не спізнали чоловіка; ліпше я виведу їх до вас, робить з ними, що вам до смаку; тільки людям цим не чинить нічого, оскільки вони прийшли під покрівлю дому мого* [Буття: 19: 8];

3) у ворожому ставленні содомлян до гостей і Лота: *Але вони сказали: Іди сюди. І сказали: Ось чужинець прийшов сюди жити, і хоче судити? Зараз же ми вчинимо з тобою лихіше, аніж з ними. І впритул приступили до чоловіка цього, до Лота, підійшли, щоб виламати двері* [Буття: 19: 9];

4) у добротності гостей, у їхньому захисті життя Лота і в покаранні мешканців міста слїпотою: *Тоді мужі ті простягли руки свої, і ввели Лота до себе в дім, і двері замкнули* [Буття: 19: 10]. *А людей, котрі були при вході в дім, вразили слїпотою, від малого до старого, то вони намарудилися, шукаючи двері* [Буття: 19: 11];

5) у помсті мужів містянам за їхні злочини: *Сказали мужі ті Лотові: Хто це є тут у тебе? Чи зять, чи сини твої, чи доньки твої, і хто б не був у тебе в місті, – усіх виведи з місця цього* [Буття: 19: 12]; *Бо ми винищимо це місто; тому що великі скарги на мешканців його дійшли до лица Господнього, і Господь послав нас винищити його* [Буття: 19: 13];

6) у захисті Лота і його родини від знищення: *І вийшов Лот, і говорив із зятями своїми, котрі брали за себе дочок його; і сказав: Підводьтєся, вийдіть із цього місця, бо Господь винищить це місто. Але зятям його здалося, що він жартує* [Буття: 19: 14]; *Коли зійшла зоря, Ангели почали квапити Лота, кажучи: Підведєся, візьми дружину твою і двох дочок твоїх, котрі у тебе, щоб не загинути тобі за злочини міста* [Буття: 19: 15].

Ревека сповідує вічні морально-етичні цінності свого народу. В епізоді *І побіг служник (Авраамів) назустріч їй, і сказав: Дай мені випити трішки води із глечика твого* [Буття: 24: 17]. Вона шанобливо звертається до гостя і щиро відповідає: *Напийся, мій пане! І відразу опустила глека свого на руку свою і напоїла його* [Буття: 24: 18]. Вона виявляє ще більшу чемність, коли пропонує напоїти і верблюдів: *І, коли напоїла його, сказала: Я почну черпати для верблюдів твоїх, доки не нап'ються* [Буття: 24: 19]; *І миттю вилила воду з глека свого в жолоб, і побігла знову до джерела зачерпнути, і начерпала для всіх верблюдів його* [Буття: 24: 20].

Привітністю, щирістю, щедрістю дівчина захоплює служника: *Чоловік той дивився на неї, вражений, мовчки, бажаючи з'ятити, чи благословив Господь путь його, чи ні* [Буття: 24: 21]. За гостинність і ввічливість до незнайомого гостя Авраамів служник узяв золоту каблучку, вагою півшекля, і дав [їй] два зап'ястя на руки, вагою десять шеклів золота [Буття: 24: 22].

Гість сподівається на гостинний прийом, тому запитує: *Чия ти донька? Скажи мені, чи є в домі батька твого місце нам переночувати?* [Буття: 24: 23].

Компоненти Ревека – Авраамів служник; Господь – служник; Лаван – служник утворюють асиметричні моделі. Звичай *гостинності* представлений як демонстрація поваги однієї людини до іншої. Асиметричні відношення наповнюють структуру з компонентів:

1) Ревека – Авраамів служник: *Вона сказала йому: Я – донька Бетуїла, сина Мілки, котрого вона породила Нахорові* [Буття: 24: 24]; *І ще сказала йому: У нас багато соломи і кормів; і є [місце] для ночівлі* [Буття: 24: 25];

2) Господь – служник: *І схилив чоловік той голову і поклонився Господові* [Буття: 24: 26]; *І сказав: Благословенний Господь Бог господаря мого Авраама, який не залишив пана мого без милости Своєї та істини Своєї! Господь вірним шляхом привів мене до дому брата господаря мого* [Буття: 24: 27];

3) Лаван – служник Авраама: *У Ревеки був брат, на ймення Лаван. Лаван вибіг до того чоловіка біля джерела* [Буття: 24: 29]; *І сказав: Увійди, благословенний Господом; нащо ти стоїш поза домом? Я приготував дім і місце для верблюдів* [Буття: 24: 31]; *І зайшов чоловік. [Лаван] розсідлав верблюдів, дав соломи і кормів верблюдам, і води помити ноги йому і людям, котрі були з ним* [Буття: 24: 32]; *І запропонували йому вечерю; але він сказав: Не буду їсти, аж доки не повідаю справи своєї. І сказали (йому): Говори* [Буття: 24: 33]; *Він сказав: Я – служник Авраамів* [Буття: 24: 34].

Асиметричну модель утворюють компоненти *Бог – ізраїльський народ*. Компонент *Бог* представлений варіантами *Господь, Бог Богів, Господь над володарями, Бог великий, сильний і грізний*). Компонент *ізраїльський народ* поширюється дієслівною градацією: *Отож, Ізраїлю, чого вимагає від тебе Господь, Бог твій? Того*

лише, щоб ти боявся **Господа, Бога твого**, ходив усіма шляхами **Його**, і любив **Його**, і служив **Господові, Богові** твоєму, від усього серця твого і від усієї душі твоєї [Повторення Закону: 10: 12]; Аби пильнував заповіді **Господа** і настанови **Його**, котрі сьогодні заповідаю тобі, щоб тобі добре було [Повторення Закону: 10: 13]; **Бо Господь, Бог ваш, є Бог богів і Господь над володарями, Бог великий, сильний і зрізний**, котрий не дивиться на особу і не бере дарунків [Повторення Закону: 10: 17]. Етикет гостинності розкривається у заповідях і настановах Господа: *Котрий чинить суд сироті і вдові, і любить захожого, даючи тому хліб та одержу* [Повторення Закону: 10: 18]; *Тож любіть і ви захожого; бо ви [самі] були чужинцями на землі Єгипту* [Повторення Закону: 10: 19]. Біблійна етика протягом століть досліджує такі моральні кодекси, як правдивість, вірність, щедрість, ввічливість, вдячність, гостинність.

Історична Книга Ісуса Навина містить **епізод гостинності** блудниці Рахав із Єрихону, яка прийняла у своєму домі двох вивідувачів з війська Ісуса Навина: *І послав Ісус, син Навинів, із Ситтіму двох вивідувачів таємно, і сказав: «Підіть, роздивіться землю та Єрихон». [Двоє юнаків] пішли і прийшли в дім блудниці на ймення Рахав, і лишилися там ночувати* [Навина: 2: 1]. Рахав гостинно їх запрошує, залишає відпочити і переночувати. Коли цар ерихонський дізнався про їхній прихід, то вона спочатку сховала гостей на покрівлі будинку в снопах льону, потім спустила їх мотузкою через вікно за міський мур, а посланих спрямувала хибним слідом.

Асиметричну модель утворюють компоненти **цар Єрихонський; послані люди – Рахав (жінка, вона); люди, двоє юнаків**:

1) **Цар Єрихонський** послав сказати **Рахаві**: *«Видай людей, котрі прийшли до тебе, які увійшли в дім твій; бо вони прийшли, щоб вивідати всю землю»* [Навина: 2: 3].

Компонент **Цар Єрихонський** насичений дієсловом наказового способу **видай** і словом **людей**, які вживаються у формах **котрі, які**. Вони є сполучними словами і поєднують частини складнопідрядного речення з двома підрядними означальними. Підрядні речення причини, мети поєднуються сполучниками **бо, що** і містять інформацію про мету перебування цих двох юнаків на ерихонській землі. Така багатокомпонентна конструкція вживається з метою акцентуації уваги читача на важливості вчинку Рахав, на її несхитності і вірі;

2) **Але жінка** взяла **двох юнаків** тих і сховала їх, і сказала: *«Справді, приходили до мене, але я не відала, звідки вони»* [Навина: 2: 4]; *Коли ж у сутінках належало зачиняти браму, тоді вони вийшли. Не знаю, куди ті люди пішли. «Женіться швидше за ними, то ви доженете їх»* [Навина: 2: 5]; *А сама відвела їх на покрівлю і сховала їх поміж снопами льону, які поскладала вона певним чином на покрівлі* [Навина: 2: 6].

Компоненти **Рахав (жінка, вона); люди, двоє юнаків** поширюються дієслівною градацією: **і сховала, і сказала; відвела і сховала**; модальним словом **справді** з епістемологічною інформацією **правдивості**; дієслівною семантикою на позначення: 1) руху: **приходили, пішли, вийшли**; 2) процесів мислення: **не відала**. Компонент **послані люди** містить дієслова на позначення процесуальної дії – руху: **гналися, подалися** тощо. Іменникові одиниці **шлях, переправа, Йордан, брама, погоня** передають значення швидкого руху, бігу, переслідування: [А **послані**] **люди** гналися за ними шляхом на Йордан до самісінької переправи; а браму [тої ж миті] зачинили, після того, як погоня подалася за ними [Навина: 2:7].

Наступну асиметричну модель утворюють компоненти **гості (вони, юнаки) – Рахав (вона), всі мешканці землі цієї; гості, Господь – Рахав, мешканці Єрихона**.

Перший компонент асиметричної моделі *гості (вони, юнаки)* представлений підметом, вираженим іменником й особовим займенником у складі підрядного речення часу. Воно займає препозиційне положення відносно головного: Передніше, ніж *вони (юнаки)* полягали спати, *вона* зійшла до них на покрівлю [Навина: 2: 8].

У зверненні Рахав до гостей відчутне пророцтво Боже – обраний народ досягне своєї мети, його кінцевим результатом буде завоювання ханаанської землі. Господь робить дива: висушує перед ізраїльтянами воду Червоного моря для вільного проходу, надає їм сили і сміливості у боротьбі з аморейськими царями: І сказала їм: **Я** знаю, що **Господь** віддав землю оцю вам; бо **ви** нагнали жаху на всіх нас, і **всі мешканці землі цієї** виповнилися од вас страхом [Навина: 2: 9]; Бо ми чули, як **Господь** висушив перед вами воду Червоного моря, коли ви йшли з Єгипту, і як учинили ви з двома царями аморейськими за Йорданом, з Сигоном і Огом, котрих ви ущент понижили [Навина: 2: 10]; Коли ми почули про це, знесиліло серце наше, і в жодному [з нас] не стало духу супроти вас; бо **Господь, Бог ваш, є Бог на небі вгорі і на землі внизу** [Навина: 2: 11]. У цьому епізоді підкреслюється вірність чужинки Рахав Богові. У приреченому на знищення народіві знайшлася душа, сповнена віри і любові до Нього. Вона говорить, що немає у її народу духу боротися проти ізраїльтян, оскільки з ними Господь, Бог їхній, який є на небі і на землі. Звертаючись до гостей, просить бути милосердними до її батьків, сестер і братів. Рахав акцентує увагу на Божій клятві, на збереженні життя її родини і захисті від смерті: Отож, присягніться мені **Господом**, я благаю вас, що, як я вчинила вам милість, так і ви учините милість домові батька мого; і дасте мені певну ознаку, Що ви збережете живими батька мого і матір мою, і братів моїх, і сестер моїх, і всіх, хто є у них, і захистите наше життя від смерті [Навина: 2: 12 – 13]. Двоє юнаків, яких вона переховувала, пообіцяли дотримуватись клятви: Ці люди сказали їй: Життя наше замість вас [нехай буде зроковане] на смерть, якщо ви не відкриєте цієї справи нашої; а коли **Господь** передасть нам землю, ми вчинимо з тобою милостиво та справедливо [Навина: 2: 14]. Рахав спустила юнаків на мотузці через вікно; бо дім її був у міському мурі, і сказала їм: Ідіть на гору, щоб не зустріли вас **переслідувачі**, і сховайтеся там на три дні, аж доки не повернуться ті, що погналися [за вами], а тоді підете вашим шляхом [Навина: 2: 16], а сама послухалася цих людей і прив'язала червону мотузку до вікна, через яке їх впускала [Навина: 2: 18]. За свою гостинність і віру Рахав була помилувана разом з усіма домочадцями при взятті Єрихона.

**Висновки.** Традиція осмислення феномена гостинності як християнської чесноти коріниться в досвіді моральних творінь отців і вчителів Церкви, агіографічних, гомілетичних та аскетичних пам'яток християнської думки, які заклали основи християнської етики, у річищі моральних обов'язків людини стосовно Бога і ближнього, феноменології та аналітики чеснот, тому гостинність, насправді, здобуває божественну підтримку як одна з найважливіших чеснот і свідчення віри, любові до Бога.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / переклад проф. Івана Огієнка. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2009. – 1151 с.
2. Малахов В. А. Право бути собою / В. Малахов. – К.: Дух і літера, 2008. – 331 с.
3. Писарь Н. В. Дихотомия «Бог – диявол» в древнерусской картине мира : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Н. В. Писарь. – Калининград, 2011. – 197 с.

4. Сидоров А. В. Дихотомия «духовное – не духовное» в современных социокультурных реалиях: автореф. дис. ... канд. философ. наук : 09.00.06. – Алматы, 2000. – 28 с.

**Valentina Moroz**

#### **Hospitable Communication as a Christian Spiritual Phenomenon**

In this article considered the concept of hospitality is discussed as a socio-cultural and spiritual phenomena. Attention is paid to the asymmetric model of hospitable communication, ways of its implementation in the biblical discourse. The basic theological approach is defined. Christian hospitality is analyzed as a major moral and ethical problem.

**Key words:** hospitable communication, Christian hospitality, asymmetric model, the biblical discourse, religious model, the theological approach.

**Валентина Мороз**

#### **Гостеприимная коммуникация как христианский духовный феномен**

В статье рассматривается понятие гостеприимства как социокультурного и духовного феноменов. Обращено внимание на асимметричную модель гостеприимной коммуникации, способов ее реализации в библейском дискурсе. Определен теологический подход как основной. Проанализировано христианское гостеприимство как главную морально-этическую проблему.

**Ключевые слова:** гостеприимная коммуникация, христианское гостеприимство, асимметричная модель, библейский дискурс, религиозная модель, теологический подход.